

הכתוב לחיים

קטעים נבחרים ממכתביו ושיחותיו של הגאון רבי חיים יוסף אקרמן שליט"א

חדש - והבא | מצות מחצית השקל

שאלה: מדוע נתבקשו ישראל להעלות את תרומת מחצית השקל באחד באדר מידי שנה בשנה, הרי ביכולתם היה לעשות מגביית גדולה (מאצינג בלע"ז) אחת לכמה שנים, וכך הכל היה מסודר?

באחד באדר משמיעין על השקלים

ולמה באחד באדר?

כדי שיביאו ישראל את שקליהן בעונתן, ותתן תרומת הלשכה מן החדשה בזמנה באחד בניסן.

שלשה עשר שופרות היו במקדש, וכתוב עליהן: תקלין חדתין שבכל שנה ושנה, תקלין עתיקין- מי שלא הביא אשתקד- שוקל לשנה הבאה.

משרשי המצוה- שרצה הקדוש ברוך הוא לטובת כל ישראל ולזכותם שיהיה יד כולם שווה בדבר הקורבנות הקרבים לפניו כל השנה בהתמדה, ושיהיו הכל- אחד עני ואחד עשיר- שוים במצוה אחת לפניו להעלות זכרון כולם על ידי המצוה שהם כלולים בה יחד לטובה לפניו. (הינוך- מצוה קה)

והרחיב ביראתו להתקרב אל משכן השם (מצוה צב) ועם ידיעתו בגודל ערך המצוה של בנין בית ה' וגודל עומקה שכל אשר יגיע אצל השי"ת בעשות בני אדם מצוותיו הוא רק מכה שחפץ בנו להיטיב עמנו, ובהיות האדם מוכשר ומוכן בעשיית אותם המצוות לקבל הטובה אז ייטיב אליו השם ועל כן הודיעם דרך טובים להיותם טובים, ונמצא שכל המקיים מצוותיו

השלים חפצו באשר הוא ראוי אז לקבל טובתו, וזה נכלל באמרו: מה ה' אלקיך שואל מעמך... לטוב לך כלומר איננו שואל מעמך דבר בעשותך מצוותיו רק שרצה בטובו הגדול להיטיב לך שאינו צריך למצוותיך רק מאהבתו אותך לזכותך.

אין מצות מחצית השקל באה למלאות את אוצר בית ה' המדולדל מכסף שזירזנו המקום למגביית הנצרכת לצרכי גבוה, אלא שרוצה הקב"ה להרגיל את בניו במדת הזריזות של חֲדָשׁ והבא - שגם אם השופרות מלאות בתקלין עתיקין הרגל עצמך שכשם שניסן- ראשון הוא לכם לחדשי השנה, כך הכן עצמך שלחמו של גבוה והקרב על שולחנו יחודש ויבוא מתרומה חדשה.

אין מצות מחצית השקל באה למלאות את אוצר בית ה' המדולדל בכסף שזירזנו המקום למגביית הנצרכת לצרכי גבוה, אלא שרוצה הקב"ה להרגיל את בניו במידת הזריזות של חֲדָשׁ והבא.

וטעם החדש הזה לכם ראש חדשים- שימנו אותו ישראל חדש הראשון וממנו ימנו כל החדשים... כדי שיהי' זכרון לנס הגדול כי בכל עת שנזכיר החדשים יהיה הנס [של יציאתנו ממצרים] נזכר. וכמו שתהיה הזכירה ביום השבת במנותינו ממנו אחד בשבת והשני בשבת, כך הזכירה ביציאת מצרים במנותנו החדש הראשון, השני והשלישי לגאולתנו. וזהו טעם ראשון הוא לכם שאיננו הראשון בשנה אבל הוא ראשון לכם שנקרא לו לזכרון גאולתנו. (שמות יב א'-ברמב"ן)

וכשם שהשנה מתחדשת עבור כולנו ומזכירה לנו את גאולתנו כך רוצה ומעונין בוראנו לזכותינו שנחליץ חושים ונחדש את מאכל לחמו והקרב לכבודו מתרומה חדשה שלא נאספת למען השלים את החסר במקדש ובשופרותיו, אלא נאספת ברוח של חידוש המקורות שישפיע על

הקרבנות ולחמו של גבוה שאף הם יבואו מן החדש.

ועיין בטור (או"ח סימן תיז) משם אחיו שהרגלים ניתנו ונתקנו לישראל בזכות האבות. פסח- כנגד אברהם, שבועות- כנגד יצחק שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר של אילו של יצחק, וסוכות- כנגד יעקב. והוסיף וחדש: ש"ב ראשי חדשים שבשנה גם הם נקראים מועדים כנגד י"ב שבטים.

והיינו שבכל ל' או ל"א ימים מתחדש לעם ישראל מועד חדש ושונה משקודמו שהרי כו"ע לא פליגי שאין אופיו של שבט יהודה שזכה לשבט מושלים שווה ודומה לשבטו של זבולון המושכים בשבט סופר, כך חובה עלינו לקבוע שבכל א' ניסן מתחדשת שנת עבודה מחודשת ושונה מקודמתה, ולפיכך רוצה הטוב להיטיב עמנו ולזכותנו שתהא עבודתנו מחודשת ובאה מתרומה חדשה.

ועיין ביבמות (מה): שיפת תואר בוכה את אביה ואת אמה ירח ימים שהם שלשים יום ובתוד"ה ירח דנו שגם חדש סתם הוא שלושים יום, ובתוס' שנים חלקו בין לשון תורה של ירח ללשון חכמים- חדש שהוא יכול להיות גם כ"ט יום.

אכן יש לחלק בין אותה יפת תאר הבוכה את אביה ואמה- שהם העבודה זרה שמתנתקת ממנה ולפיכך אי אפשר לכנותו כחדש שאדרבה היא מתרחקת והולכת מגילולי בית אביה, לבין היהודי הזוכה לחֲדָשׁ ועל שם הכתוב "תתחדש כנשר נעורייכי" זוכה למועד חדש על שם שבט שונה ונפרד שבעבורו הוא חֲדָשׁ- הזדמנות פז של עצירה ממחדלי וכשלונות החדש שעבר, והזדמנות פז להתחיל בתחנה חדשה ובכוחות מחודשים, לחֲדָשׁ ולהביא לו יתברך עבודה מחודשת.

ובירושלמי הבחין שהפור שהפיל המן מיום ליום ומחדש לחדש ונפל על החדש השנים עשר שבו נפטר הרעיה מהימנא לפיכך קבע באגרתו שבו יהא היום שיוציא מחשבתו הזדונית להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים- בשלשה עשר יום לחדש שנים עשר- קדש את ימי כל החדש לשמוח בהם על ה"ונהפוך הוא"- ולפיכך נפסק (שו"ע סימן תרפ"ח ס"ו) שהמפרש בים והיוצא בשירה ואינו מוצא מגילה להולך עמו קורא אפילו מתחילת החדש- דכתיב והחדש אשר נהפך להם מיגון ושמחה (מ"ב ס"ק כ"א).

הפירסומי ניסא של ימי הפורים- י"ד וט"ו- מונח ומונח בחדש כולו, ולפיכך כבר משנכנס אדר צריך לחוש כל בר ישראל שתקיף מזליה ואם יש לו דין עם העכו"ם ידון עמו בחדש זה שזו סגולתו.

ולכשתימצו לומר זו היא השמחה הגדולה שאלמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים פעם אחת בחדש דים וכל זה על שאמר ללבנה שתתחדש, וישראל ללבנה אימתילו שאף שנדמה שהולכים וכלים המה הרי ללבנה המתמעטת והולכת אך חוזרת ומתחדשת- כך דוד מלך ישראל חי וקים!

והרשב"א במשמרת הבית הפליא והסביר לרא"ה בר פלוגתו ששיפורא של קביעות החדש הוא יכול גם לקבוע על סדר ראיותיה של האשה, שהרי אקרא לקל עליון גומר עלי! (י"ד סימן קפ"ט בש"ך ס"ק ג) וכמה נפלאה החתימה לברכת הלבנה: "ברוך אתה... מחֲדָשׁ חדשים", והיינו שנותן את כח החידוש לתחנות של ההתחדשות.

בני חבורה - זריזין הם!

זריזות | הדרכה מן הפסח

הפנימית כמו כן והחשק והחפץ ילכו ויתגברו בו, עד כדי שבטוחים חז"ל וסומכים על בני החבורה לשלשל את הפסח לתנור עם חשיכה, ובלא שיהא חשש שיחתו בגחלים משתכנס השבת. -בני חבורה- זריזין הם.

זריזות | החינוך מתחיל בפסח

וכמה נאים דרכיו של אותו האב, המחנך את בניו ומוֹדֵיעֵם, שהרי הוא שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים, שבודאי אינו יכול למנות רק את הראשון, שהרי נקטינן שבדאורייתא אין ברירה לומר אחר שחיתו של הקרבן שאיגלאי מילתא שבעבורו בלחוד הוא נשחט, אלא דואג למנות את כל בניו על הקרבן מחיי, ככתוב במכסת נפשות והדר תכוסו, רק מאחר שחפץ היה לזרז את בניו במצוות עשה תחרות ביניהם, ואותו שקדם שהכניס ראשו ורובו לירושלים, זכה וזיכה את אחיו עמו. (פסחים פט, גיטין כה).

החכים הוא את בניו להעמיק בקיום הפסח, וההבנה שכל עשיתו והכנתו, נקבעים מכה מדת הזריזות המושקעת בו.

זריזות | כבר בפסח הראשון

וכבר בפסח מצרים, הודיע הקב"ה בפרשת החדש הזה לכם [שלדעת ר' יצחק בה היה ראוי לפתוח את התורה- רש"י הראשון בבראשית] שחובת אכילת הפסח היא: ואכלתם אותו בחפזון -היות ופסח הוא לה' (שמות יב א), ונחלקו רבותינו (ברכות ט). על שעת חפזון זו, שלדעת ר"א בן עזרי' אמור בחפזון המצריים בעת שלקו בכוריהם ועל ידם נחפזו למהר לשלחם, ולפיכך לדעתו הפסח נאכל עד חצות, ולדעת ר"ע חבירו קאי על חפזון דישאל, שלא שמעו להם ולא יצאו עד בקר, (ועיי' בה"ל -סימן תע"ז- כמו מי ההלכה).

זריזות | הצלה מן היצר ומן הנגף

ובאותה פרשה (יב ז) הוזכרנו שוב: ושמתם את המצות, שאף היא אזהרה פרטית לשמירת העיסה מחימוץ, שמע ממנה ר' יאשיה אזהרה כללית, שכדרך שאין מחמיצין את המצות, כך אין מחמיצים את המצוות ממוקשי היצר... כן צריך פקחות גדול והשקפה רבה, לאחוז במצוות ולזכות בהם שלא תאבדנה ממנו.

והנה, האדם הוא אדם ולא מלאך, ועל כן אי אפשר לו שיגיע לגבורתו של המלאך, אך ודאי שכל מה שיוכל להתקרב אליו במדרגתו, ראוי לו שיתקרב (מסילת ישרים -פ"ו).

והבטיחים הבורא, שיתן את עיניו לראות שבניו עסוקים במצוותיו ופסח- ויחמול, או יפסח- וידלג (י"ב יג -וברש"י) על בתי בני ישראל, ולא יהא בהם נגף למשחית.

ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף (יב כ"ג), וברש"י- לא יתן לו יכולת לבא.

זריזות | החיסון הבטוח לכל המוטציות

חיסון זה העמיד כנגד כל המוטציות האפשריות, והמיוצר בבית דינו של יוצר הנגיף, פעיל וקיים גם בימינו אנו: אני אמית- ואִחִיָּה, מחצתי ואני ארפא. (דברים, לב ל"ט)

וזאת בתנאי, שנקפיד על כללי הזריזות: שישים האדם את עצמו עראי בעולם וקבוע בעבודה, ויהיה רחוק מן המנוחה וקרוב למלאכה ולעמל, ויהיה לבו נכון ובטוח בה' ולא יירא מתודות הזמן ופגעיו. (מסילת ישרים - פק"ט)

בני חבורה- זריזין הן!

בשלהי פ"ק דשבת (טו): מצינו, שהתירו לכהנים להאחיז את האור מעט מעט במדורת בית המוקד, והיא מתבערת והולכת משתחשך, ואין חוששין שמא יהיו הכהנים צריכים להבעירה משתחשך, והטעם, שסמכו על הזריזות הכהנים, שכולם היו בני תורה וחרדים ונוזרים ולא יבואו משתחשך. (כ. רש"י ד"ה אברים).

ובה במידה, התירו לשלשל את הפסח לתנור עם חשיכה, והוא נצלה והולך משתחשך ואע"ג דבעלמא אין צולין אלא בכדי שיצולו מבעוד יום הכא שרי דבני חבורה זריזין הן ומדרכי אהדי ולא אתו לחתוי בגחלים. (יט: רש"י ד"ה משלשין)

צא ולמד, שאין הזריזות נקנית מכה הרבים והצטרפותם למצוה, אלא דוקא מתוך היותם- בני חבורה -אלו שנתמנו על קרבן הפסח להיות מאוכלי קזית ממנו בלילה, והיא העומדת להם, שגם בעת צליתו בתנור מלפני כניסת השבת, יבאו למעלת הכהנים החרדים והבני תורה שבכל שנה, ויהיו מדכרי אהדי שלא לחתות בגחלים.

הוי אומר: הפסח וכל השייך לו- מדרכים לאותה מידה נפלאה: זריזות.

זריזות | הגורם להתלהטות דקדושה

החילונו זה עתה, בלימוד הדף יומי את פרק תמיד נשחט, ובו מבואר שהפסח שנאמר בו "בערב- ובין הערביים", מאוחר להקרבת תמיד הערב של י"ד ניסן.

חיסון זה
העמיד כנגד
כל המוטציות
האפשריות,
ומיוצר
בבית דינו
של יוצר הנגיף,
פעיל וקיים
גם בימינו אנו:
אני אמית,
ואחיה, מחצתי
ואני ארפא.

ולמרות כן ראו בית דין להקדים את שחיתת התמיד לשבע ומחצה ולהקריבו בשמונה ומחצה ורק אז להתחיל בהקרבת הפסח (פסחים נח).

הגע עצמך, מה עשו בערב פסח שבקש בו אגריפס המלך ליתן עינו באוכלוסי ישראל, וסייע לו הכהן הגדול שנטל כוליא אחת מכל קרבן, ומצא ששים ריבוא זוגי כליות, כפלים כיוצאי מצרים, והיו קוראין אותו: פסח מעובין (פסחים טד), היאך עלתה בידם להספיק הקרבה של מספר כה רב של פסחים, בזמן שמשמונה וחצי עד לשקיעת החמה, שהוא הזמן נפסל בו הדם.

בעל כרחנו, וכאותה עדות של הנציב הרומי שעמד על גב המעלה בהר הבית וצפה בעשית הפסח [מובא בסידור "בית יעקב" להר"י עמדין], עשית הפסח סחפה והשרתה על כולם רוח עילאית, מעין גבורי הכח עושי דברו שנאמר עליהם: והחיות רצא ושוב כמראה הבזק. (מסילת ישרים, סוף פ"ו)

ומכאן זריזותם והתלהוטם הפנימית, הצליחו הכהנים הזריזין לעמוד במשימה הקשה, ולשחוט את פסחי כלל ישראל, בשלש כיתות הממתינים איש איש לפסחו שלו, כדי להביאו למנויים שנמנו עליו ולהספיק לצלותו כדי לאוכלו ב"בית"- בחבורה שבה נאכל הפסח.

וכפי הכלל שקבע לנו הרמח"ל (פרק ז) מן הזריזות תולד ההתלהטות, ומי שרואה ומרגיש בהזדרזותם של עם קדושו- הכהנים -לעשות את הפסח, ככתוב בתורת משה, ובזמן כה קצוב, הרי הוא גורם, שתבער בו תנועתו

השבוע פרשת תצוה-פורים | זכות ההפצה נתרם ע"י השותפים היקרים:

לעילוי נשמת
מרת הנרל אילה ב"ר ישראל ע"ה

לעילוי נשמת
הר"ר אליעזר ב"ר אליהו ז"ל

לעילוי נשמת
הר"ר בועז בן עמנואל ז"ל